

Spomini Franca Glavana:

V Španijo sem šel 17. septembra 1936 leta. Takrat je ilegalno živel v Franciji Tomo Brejo. Iz Lensa sem šel v Pariz, kjer sem se javil na jugoslovanskem komiteju. Čakali smo en dan, da se nas je zbralo nekaj več. Od tam smo bili poslani v Perpignan. Tu smo čakali 2 dni. Prišel je cel vlak Francozov in smo šli skupaj v Španijo z vlakom pod nazivom španjolski rojaki. Od tam smo šli v Barcelono, kjer smo zvečer napravili manifestacijo in zjutraj ob 4 uri smo šli direktno na Albaceto. Tu so nas razdelili in ustanovili 13. internacionalno brigado. Tu je bil en bataljon Nemcev, en bataljon Francozov, v enem bataljonu pa so bili pomešani Italijani in Španci. Dodeljen sem bil 8. Čapajevemu bataljonu prvi četi, kjer nas je bilo 22 Slovencev, drugi so pa bili večinoma sami Nemci. Tam smo vežbali. Po vežbah smo šli v Valencijo, kjer se je formirala 13. brigada, ko so prišli tankisti in topništvo, in nato šli proti fronti Teruel. Na fronto smo prišli 23. decembra 1936 leta. En napad smo izvršili na božič 25. decembra. Tam so Nemci izvršili izdajo in iz naše čete je od 124 moških ostalo samo 34, vsi ostali so padli ali bili ranjeni. Tam smo držali fronto do februarja 1937 leta. Nato smo šli nazaj v Valencijo, iz Valencije pa v eno vas, kjer smo zopet dopolnili 13. brigado in šli na fronto, kjer smo napravili par ofenziv in držali fronto. Ko smo ustavili ofenzivo smo šli v Cerra Nevada, kjer smo bili 2 meseca, nato smo šli od tam nazaj na fronto Pozo Blanco. Tu smo spet napravili en napad in zavzeli nekaj vasi. Ko je prišla pojačana fašistična fronta so nas ustavili. Tisto fronto smo obdržali dva meseca. Od tam sem šel v 13. brigado kot motorist-kurir. Nato smo šli iz tiste fronte na Madrid. To je bilo poleti leta 1937. Tam je naša 13. brigada čisto razpadla. Bil sem ranjen iz aeroplana in šel v bolnico v Madrid. Iz Madrida sem šel v Albaceto zopet v bolnico, kjer sem se spoznal z Rozmanom.

V borbi jih je dosti padlo, živ je ostal samo Dolinšek in še eden, ki živi v Franciji, drugi so bili vsi ranjeni in pobiti. Zato smo se razpršili in so šli eni v nemške, drugi pa v italijanske brigade.

Iz bolnice sem šel v bataljon Djura Djakovića, kjer je bil komandant Bauman, politkomisar pa prof. Belič. Bil sem štabni šofer. Šli smo na fronto na Belšite /?/. Tam je bil cel bataljon Hrvatov in Slovencev, ki sem jih dosti poznal. Tam sem spoznal Masla-riča, Begoviča, Kneževića, Kozole in Počervina. Napravili smo tri fronte, šli na Saragoso /?/ in se zadržali toliko časa, da so fran-kovci prebili na Ebro. Kot šofer sem rešil dvema tovarišema življe-nje. Ko sem enega od njiju peljal v bolnico so prišli aeroplani in me bombardirali. Avto je bil razbit, jaz pa ranjen. Peljali so me v bolnico v Tortoso, iz Tortose pa čez Ebro v Šotore. Od tam sem šel v bolnico v Barcelono, od tam pa še v bolnico v Sagero. Ko sem ozdra-vel sem prišel v 45. divizijo kot šofer. Tu sem dobil tifus. V bol-nici sem bil zopet 8 tednov. Komandant divizije je bil Gesler. Iz bolnice sem šel nazaj v 45. divizijo in bil tam 3 tedne na bolovanju. V tej diviziji sem bil ~~skaz~~ toliko časa, da smo napravili ofenzivo čez Ebro, da smo jih vrgli nazaj. To je bilo poleti 1938 leta. Tam sem bil do konca, dokler niso vse internacionalne brigade povlekli nazaj, torej do konca avgusta 1938 leta. Šli smo v neko malo vas blizu morja, kjer so nas razorožili. Tedaj je prišel k nam Dušan Kveder. Iz te vasi smo šli v neko drugo vas med Barcelono in Torto-so. Tam smo bili 14 dni. Tam so nas prišli dvakrat bombardirat. Ker pa je bilo dobro zaklonišče ni bilo strtev. Čez Barcelono smo šli v Mataro in čakali internacionalno komisijo. Ko je prišla nas je vse pregledala in vzela točne podatke. Tu smo bili 3 tedne, ker so

Francozi šli vedno pred nami. Od tam smo šli od Barcelone naprej proti francoski meji v vas Sagero. Tam smo čakali, ker nismo mogli iti iz Španije v Francijo, ker je 1938 leta izbruhnila stavka in smo bili ustavljeni. Tam sem spoznal Renandota. Kveder je bil balkanski bataljonski komisar. Tu smo bili 6 tednov. En večer pride k meni Kveder in mi ^{reče} ~~reče~~ naj se pripravim, ker bom šel drugi dan zjutraj v Francijo. Od Slovencev sem šel sam in še Radoš, katerega so Nemci v Franciji ubili. ~~xxxxxx~~ šli so tudi Francozi, kar jih je bilo ranjenih in Švicarji. Ko smo prišli v Port Bou nas je tam čakala internacionalna komisija, katera nas je pregledala in tiste, kateri so imeli točne podatke pustili na francosko stran, 16 se je moralo vrniti v Španijo. Prišel je za nas poseben vagon in skozi do Pariza nas je spremljala detektivska služba. Na vlaku smo imeli vse kar smo potrebovali, ker nismo smeli ven iz vlaka. V Pariz smo prišli 28. decembra 1938 leta, kjer smo dobili Tomo Brejca. Peljali so nas na kosilo v neko restavracijo. Ko nas je Brejc vprašal, če so nas ^{priredili} sprejeli smo mu povedali, da ~~ne~~ ^{ne}. ~~ne~~. V Parizu smo bili do 30. decembra zvečer, ko bi moral iti vsak na svojo stran. Čakali smo celo noč in šli naprej šele zvečer na starega leta dan. V Parizu so nam vzeli vse podatke. Mene so peljali v Lille, kjer so nas predali detektivski službi v Lillu. Tu so nam spet vzeli podatke in spustili okrog 11 ure zvečer. Jaz sem še dobil en vlak, da sem se peljal nazaj v Lens, ~~da bi šel~~ ~~sem šel v Španijo~~. V Lens sem prišel brez vseh papirjev, ker sem jih pustil v Parizu, ko sem šel v Španijo. Ko sem se vrnil sem imel samo staro potno dovoljenje iz leta 1926. V Parizu sem šel k Tomu Brejcu, kjer sem bil dva dni in z njim skupaj sva iskala moje papirje. Ker pa so biro razpustili so bili vsi papirji na nekem francoskem biroju. Zato mi je rekel Brejc naj grem domov

in čim se bodo papirji našli mi jih bo poslal. Bil sem bolan na ledvicah, brez papirjev in brez vsega. Jugoslovanski izseljeniški komite nam je dal sobo, prav tako sem dobil dvakrat podporo v zneskih po 200 frankov. Stanoval sem blizu Lensa, šoft 8. Nato sem šel s starim potnim dovoljenjem v Lille do jugoslovanskega konzulata radi novega potnega dovoljenja. Tam so mi rekli, da moram plačati 400 frankov. Odgovoril sem jim, da sem bolan in še brezposeln ter da zato ne morem plačati takega zneska. Španije nisem nič omenil. Sekretarju sem povedal, da sem po poklicu šofer. Prosil me je naj grem z konzulom gledat avtomobile, ker nameravajo enega kupiti, in se jaz gotovo dobro spoznam. Zatem mi je sekretar dal novo potno dovoljenje ter sem plačal samo 50 frankov. Ko sem šel domov je prišla patrola francoskih žandarjev ter me aretirala, ker sem bil brez vseh francoskih dokumentov. Peljali so me v zapor v Betoun. Tam sem bil 6 tednov zaprt in me nato izpustili, ker me niso mogli obsoditi. Rekli so mi naj si preukrbim papirje in sem šel na policijo, kjer pa me je policijski komisar izgnal kot psa in ni hotel nič slišati od mene. Zato sem šel v drugo občino in dobil francoske papirje kot emigrant za 400 frankov. Ko je prefekt dobil moje spise mi je pisal, da se moram zaposliti in potrdilo o zaposlitvi poslati, da bom lahko dobil delavsko izkaznico. Delo sem iskal dva meseca. Uspelo mi je, da sem dobil zaposlitev pri nekem človeku, ki je imel zalogo piva. Ta mi je napravil potrdilo, na podlagi katerega sem dobil francoske papirje. Pri njemu sem bil do septembra 1939 leta, dokler ni izbruhnila vojna v Franciji. Takrat so vzeli vse avtomobile in sem spet ostal brez službe. Zaposlil sem se v rudniku, ko pa so Nemci prišli v Francijo smo od tam bežali. Nemci so nas prehiteli in poslali nazaj. Ko so Nemci prišli nisem hotel več iti delat v rudnik. Bil sem brez dela 3 mesece. Ker brez dela nisem mogel živeti sem šel za šoferja k Vestlu. Pri njemu sem bil dva meseca, ko so avto, katerega

sem vozil Nemci mobilizirali. Pri Nemcih sem bil kak mesec in sem gledal, kako bi čim prej prišel stran od njih. Ko sem dobil drugega šoferja, da me je nadomestil, sem šel nazaj k Vestlu. Ko se je 1941 leta formirala OF sem bil takoj vpisan in delal ilegalno med Francozi. Ko je Vestl vse predal rudniku sem vozil razni material, tudi razstrelivo. Ko sem 1943 leta peljal 15 ton rudniškega razstreliva sem bil dogovorjen s francoskimi partizani, ki so me počakali v nemških uniformah. Nemca, ki sta bila z menoj so razorožili, jaz pa sem peljal razstrelivo v hosto. Nato so me spustili in sem šel z avtom nazaj. Po poti sem pokvaril avto ter šel peš naprej, tako da je izgledalo, da so mi ga pokvarili partizani. Ko so Angleži prodirali so me Nemci spet mobilizirali. Vozil sem vojskojčerje na postajo blizu belgijske meje. Tam so šli na vlake. Eden mi je rekel, da moram iti nazaj, da bom nekaj peljal čez Bruxel. Dejal sem, da bom bežal. In res sva dva zbežala, dva pa so vzeli. Avto sem zapeljal na postajo k nekemu posestvu, kjer sem ga pustil ter šel domov peš kakih 35 km. Ta čas pa so bile ulične borbe. Ko sem prišel domov so me že čakali partizanski odredi. Osvobodili smo Lens do Betoune, od tam smo šli vsi Slovenci domov. Doma sem še delal do 1947 leta, ko sem se vrnil v Jugoslavijo kot izseljenec.